

Elintarvikealan työelämätoimikunnan tilannekuva v. 2022–2023

Työelämätoimikunta on laatinut tilannekuvan toimialansa tutkintojen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta. Työelämätoimikuntien tehtäviin kuuluu tuottaa vuosittain tietoa ammatillisen koulutuksen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta omalla toimialallaan (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017). Tätä tehtävää varten työelämätoimikunnilla on ollut käytössään seuranta-, arviointi- ja palautetietoa muun muassa Opetushallinnon tilasto-, ohjaus- ja säätelypalvelusta ja kansallisesta KOSKI-tietovarannosta. Vuoden 2022 suoritustiedot on annettu toimikuntien käyttöön vuoden 2023 keväällä. Tämän ajankohdan jälkeen KOSKI-dataan tehdyt oppilaitosten tekemät mahdolliset korjaukset eivät näy tässä tilannekuvassa. Sama koskee vuoden 2023 suoritustietojen tilastotietoja, jotka on poimittu KOSKI-tietokannasta 2024 alkuvuodesta. Tarkistetut suoritustiedot julkaistaan myöhemmin Opetushallinnon tilastopalvelussa Vipunen.fi -sivustolla. Tilannekuvassa käytetyt tiedot on poimittu KOSKI-tietokannasta suoraan siinä muodossa kuin oppilaitokset ovat ne ilmoittaneet. Tilastot voivat sisältää puutteellisia tai virheellisiä tietoja. Esimerkiksi teknisien syitten takia kaikki oppilaitosten omiin opintohallintojärjestelmiin kirjatut tiedot eivät ole siirtyneet KOSKI-tietokantaan oikein, jolloin tieto tilastoituu ”ei tietoa”/”ei ilmoitettu” -kohtien alle. Siirtymäajalla olevat tutkinnot eivät sisälly määrällisiin tietoihin. Koulutuksen järjestäjien järjestämisluvuissa koulutuksen järjestäjien aktiivisuus määritellään sillä, onko koulutuksen järjestäjältä kirjautunut tutkintojen tai tutkinnon osien suorituksia joko 2022 tai 2023 toimikunnalle toimitetun KOSKI-datan perusteella. Lähdemateriaalina on ollut esimerkiksi toimikuntien vierailukäyntiraportit, oikaisupyynnöt ja lausunnot.

Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritustiedot

	2022	2023	2022	2023
Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritukset	koko tutkinto	koko tutkinto	tutkinnon osat	tutkinnon osat
Elintarvikealan perustutkinto	706	752	8 018	8 206
Elintarviketeknologian osaamisala	60	110		
Leipomoalan osaamisala	564	568		
Liha-alan osaamisala	36	27		
Meijerialan osaamisala	31	30		
Ei tietoa	17	16		
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	26	77	121	264
Meijerialan osaamisala				
Elintarvikealan osaamisala	8	26		
Liha-alan osaamisala	17	51		
Ei tietoa	1			
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	52	47	217	250
Alkoholijuomien valmistuksen osaamisala	27	21		
Liha-alan osaamisala	14	16		
Meijerialan osaamisala	4	1		
Elintarvikealan osaamisala	7	8		
Ei tietoa		1		
Leipomoalan ammattitutkinto	61	45	300	237
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	25	29	91	93
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	9	1	29	28
Yhteensä	879	951	8 776	9 078

Tutkintojen ja tutkinnon osien määrrien kehitys

Koko tutkinnon suoritukset	koko tutkinto		muutos %
	2022	2023	
Elintarvikealan perustutkinto	706	752	7 %
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	26	77	196 %

Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	52	47	-10 %
Leipomoalan ammattitutkinto	61	45	-26 %
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	25	29	16 %
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	9	1	-89 %

Tutkinnon osien suoritukset	tutkinnon osat		muutos %
	2022	2023	
Elintarvikealan perustutkinto	8 018	8 206	2 %
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	121	264	118 %
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	217	250	15 %
Leipomoalan ammattitutkinto	300	237	-21 %
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	91	93	2 %
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	29	28	-3 %

Opiskelun tavoitteena tutkinnon osia / tavoitteena koko tutkinto tutkinnon osittain

Opiskelun tavoitteena koko tutkinto (tutkinnon osittain)	2022	2023	muutos %
Elintarvikealan perustutkinto	7 494	7 679	2 %
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	119	237	99 %
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	177	201	14 %
Leipomoalan ammattitutkinto	281	222	-21 %
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	84	84	0 %
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	27	28	4 %

Opiskelun tavoitteena tutkinnon osia (tutkinnon osittain)	2022	2023	muutos %
Elintarvikealan perustutkinto	524	527	1 %
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	7	17	143 %
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	40	49	23 %
Leipomoalan ammattitutkinto	19	15	-21 %
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	7	9	29 %
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	2	0	-100 %

Pohdintoja

Tutkintojen ja tutkinnon osien määrien kehitys

Elintarvikealan perustutkinnossa leipomoala on määrällisesti suurin osaamisala. Perustutkinnossa koko tutkinnon suorittaneiden määrä on lisääntynyt noin 7 prosenttia vuonna 2023 verrattuna vuoden 2022 määrään, mutta tutkinnon osien suorittaneiden määrässä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta (noin 2 % nousu). Elintarviketeknologian osaamisalalla koko tutkinnon suorittemäärässä on tapahtunut merkittävä noin 83 prosentin nousu verrattuna vuoteen 2022. Liha-alan osaamisalalla on tapahtunut noin 25 prosentin lasku verrattuna vuoteen 2022. Leipomoalan ja meijerialan osaamisaloilla suorittemäärissä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksi. Elintarviketeollisuuden ammattitutkinnossa sekä koko tutkinnon että tutkinnon osien suorittemäärissä on tapahtunut merkittävää nousua 26 kpl 2022 ja 77 kpl 2023. Koko tutkinnon suorittemäärässä on tapahtunut 196 prosentin nousu ja pääosin tämä selittyy elintarvikealan ja liha-alan osaamisalojen suorittemäärien kasvulla. Elintarvikejalostajan ammattitutkinnon suorittemäärät ovat pysyneet lähes samalla alhaisella tasolla. Merkittäviä osaamisaloja suorittemäärien osalta ovat alkoholijuomien valmistuksen ja liha-alan osaamisalat. Leipomoalan ammattitutkinnon suorittemäärät ovat pudonneet 26 % (61 kpl v. 2022 ja 45 kpl v. 2023). Samoin leipomoalan ammattitutkinnon tutkinnon osien suorittemäärät ovat pudonneet 21 % (300 kpl v. 2022 ja 237 kpl v. 2023). Leipomoalan erikoisammattitutkinnossa suorittemäärät ovat nousseet 16 % tutkintojen osalta (25 kpl v. 2022 ja 29 kpl v. 2023), mutta tutkinnon osien suorittemäärät ovat pysyneet lähes samana (91 kpl v. 2022 ja 93 kpl v. 2023).

Elintarvikealan erikoisammattitutkinnon osalta suorituspäämäärät ovat kokonaisuudessaan pienet ja v. 2023 suorituksia on ollut vain 1 kpl, kun vuonna 2022 niitä oli vielä 9 kpl (-89 %). Tutkinnon osien suorituspäämäärä on pysynyt lähes samana kumpanakin vuonna (29 kpl v. 2022 ja 28 kpl v. 2023).

Muutokset suorituspäämäärissä

Suorituspäämien ja lisääntymiseen ja vähentymiseen eri tutkinnoissa on voinut vaikuttaa mm.:

- Koronan vaikutus voi näkyä kasvaneissa suorituspäämäärissä, koska koronan jälkeen on alettu purkaa osaamisvajetta alan yrityksissä.
- Elintarviketeollisuuden ammattitutkintojen suorituspäämien merkittävään lisääntymiseen voi olla syynä se, että opiskelijan ei tarvitse suorittaa yhteisten aineiden tutkinnon osia. Samoin suorituspäämien nousuun on mahdollisesti vaikuttanut koulutusmarkkinointi. Suorituksia tulee laajalta joukolta koulutuksen järjestäjiä.
- Koulutuksiin on saatu maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita.
- Elintarvikeala saatetaan kokea vakaana työllistäjänä, koska ruokaa tarvitaan joka tapauksessa.

Leipomoalan ammattitutkinnon suorituspäämien aleneminen vuonna 2023 saattaa johtua koronasta, sillä koronan aikana ei välttämättä ole pystytty aloittamaan uusia koulutuksia (tutkintoja tai tutkinnon osia). Sen sijaan ennen koronaa aloitetut tutkinnon tai tutkinnon osat on todennäköisesti saatu päätökseen vuoden 2022 aikana. Koronan aikana moni leipomoalan kahvila tai muu yritys lopetti toimintansa, jolloin myös tarve ammattitutkinnon suorittaneille on voinut vähentyä. Leipomoalan erikoisammattitutkintojen suorituspäämäärissä ei ole merkittävää muutosta.

Elintarvikealana erikoisammattitutkintojen osalta koko tutkinnon suorittaneiden määrän erittäin merkittävän vähentymisen syynä on se, että opiskelijat ovat suorittaneet vuonna 2023 tutkinnon osan toiminnan ohjaaminen elintarvikeyrityksessä ja toisen tutkinnon osan suoritus tapahtuu vuonna 2024.

Elintarvikealan vetovoimaisuuteen ja suorituspäämien edelleen alhaisiin määriin voi vaikuttaa:

- Elintarvikealan työt koetaan usein fyysisesti kuormittavana.
- Vuorotyö.
- Tietoisuus elintarvikealasta ja sen uramahdollisuuksista ei välttämättä ole tiedossa.

Elintarvikealan perustutkinnon liha-alan osaamisalalla suorituspäämäärän laskuun voi vaikuttaa liha-alan yleinen imago ja samoin eettiset näkökohdat.

Tutkinnot tai tutkintojen osaamisalat, joiden suorituksia on marginaalisesti

Elintarviketeollisuuden ammattitutkinnon marginaalisiin suorituspäämiin voi vaikuttaa vastaavien esihenkilötasolle suunnattujen tutkintojen tarjonta kuten lähiesimiestyön ammattitutkinto. Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto meijerialan osaamisalan suorituspäämäärät ovat alhaiset ja osin se johtuu siitä, ettei pienellä yrityksellä ole aikaresurssia kouluttaa henkilökuntaa ja toisaalta esim. erikoisjuustojen tuonti on merkittävää ja Suomen pienillä yrityksillä ei mahdollisuutta kilpailla markkinoilla.

Tutkintojen järjestäminen

Järjestämisluvat / Aktiiviset koulutuksen järjestäjät *

Tutkinto	Järjestämisluvat 2022	Järjestämisluvat 2023	Aktiiviset järjestäjät 2022	Aktiiviset järjestäjät 2023
Elintarvikealan perustutkinto	56	56	35	34
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	14	14	5	5
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	13	13	7	7
Leipomoalan ammattitutkinto	20	20	15	14
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	12	12	11	11
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	9	9	2	3
EI SISÄLLÄ SIIRTYMÄAJALLA OLEVIA TUTKINTOJA				

Pohdintoja

Muutokset tutkintojen järjestämislupien määrässä

Kaikkien toimialan tutkintojen järjestämislupien määrä on pysynyt ennallaan. Yhteishaun opiskelupaikat eivät ole täyttyneet hakujärjestelmässä tapahtuneen muutoksen vuoksi (lukion käyneet siirtyivät jatkuvan haun kautta hakeutumiseen). Opiskelupaikkoja täytetään jatkuvan haun kautta pitkin vuotta. Olisi mielenkiintoista tietää, miten yhteishaun muutos on vaikuttanut tutkintoon hakautumiseen. Miten lukion käyneet saavat tiedon toisen asteen ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksista.

Järjestämislupien lukumäärä on riittävä avoimiin työpaikkoihin nähden, työvoimapulaa tällä hetkellä ei ole. Ikäluokkien pieneneminen on melko jyrkkää, mikä vaikuttaa tulevaisuudessa järjestämislupien ja koulutuspaikkojen kysyntään, mikä vaikuttaa myös työvoiman saantiin ja työvoiman pysyvyyteen. Elintarviketeollisuuden ammattitutkinnossa ei ole yhtään järjestämislupaa englannin kielellä. Olisiko tälle kuitenkin tarvetta? (Yksi lupa myönnetty vuonna 2024).

Tutkintojen järjestäminen sekä tutkintojen / tutkinnon osien suoritusten jakautuminen koulutuksen järjestäjien välillä

Aktiivisten järjestäjien lukumäärä 2022 ja 2023 on säilynyt lähes ennallaan. Perustutkinnon koulutuksen järjestäjät ovat aktiivisia ympäri Suomen, tutkintosuoritusten lukumäärä jakautuu samoin melko tasaisesti. Itä-Suomessa on ensimmäistä kertaa eniten perustutkintosuorituksia (leipomoala). Mahdollisia muutoksen syitä voi olla leipomoalan yritysten uudet investoinnit alueella, jota kautta yritysten osaavan työvoiman ja opiskelijoiden tarve on kasvanut. Tutkintosuoritukset koulutuksen järjestäjittäin jakautuvat aktiivisuudeltaan karkeasti kolmeen kokoluokkaan tutkintosuoritusten määrän suhteen.

Tutkintojen järjestämisen kattavuus maantieteellisesti ja kielellisesti

Perustutkinnossa suoritusten määrät ovat selkeästi korkeampia suurissa asutuskeskuksissa. Pohjois-Karjalassa on tapahtunut selkeää kasvua perustutkinnossa, mikä saattaa johtua kuntaliitoksista ja pitkistä etäisyyksistä muihin koulutuksen järjestäjiin. Elintarviketeknologian osaamisalalla on voimakasta kasvua perustutkinnossa, mikä saattaa johtua valmisruokateollisuuden volyymin kasvusta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa suoritukset jakautuvat melko tasaisesti kaikille tutkinnon järjestäjille. Poikkeuksena Lappi, jossa ei ole yhtään tutkintoa vuonna 2023 ja vuonna 2022 vain kaksi. Perus- ja ammattitutkinto suoritukset jakautuvat kielellisesti 96 % suomen kielelle ja 4 % ruotsin kielelle.

Näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laatu

Näyttöjen suorituspaikkojen jakautuminen 2022

Tutkinto	työpaikka	oppilaitos	työpaikka ja oppilaitos	ei tietoa
Elintarvikealan perustutkinto	80 %	15 %	2 %	3 %
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	80 %	0 %	0 %	20 %
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	36 %	62 %	1 %	1 %
Leipomoalan ammattitutkinto	78 %	19 %	2 %	1 %
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	78 %	15 %	5 %	2 %
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	93 %	7 %	0 %	0 %

**luvuissa ei ole mukana yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet eikä tunnustetut tutkinnon osat*

Näyttöjen suorituspaikkojen jakautuminen 2023

Tutkinto	työpaikka	oppilaitos	työpaikka ja oppilaitos	ei tietoa
Elintarvikealan perustutkinto	81 %	14 %	2 %	3 %
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	98 %	0 %	1 %	1 %
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	45 %	46 %	5 %	4 %
Leipomoalan ammattitutkinto	83 %	9 %	7 %	1 %
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	93 %	2 %	3 %	2 %

Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	100 %	0 %	0 %	0 %
--	-------	-----	-----	-----

*luvuissa ei ole mukana yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet eikä tunnustetut tutkinnon osat

Ammatillisten tutkinnon osien kaksikantaisuuden toteutuminen arvioinnissa 2022 ja 2023*

Tutkinto	opettaja ja työelämän edustaja 2022	opettaja ja työelämän edustaja 2023	ei tietoa 2022	ei tietoa 2023
Elintarvikealan perustutkinto	84 %	85 %	2 %	1 %
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	80 %	96 %	20 %	2 %
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	37 %	42 %	1 %	1 %
Leipomoalan ammattitutkinto	81 %	81 %	1 %	1 %
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	66 %	83 %	2 %	1 %
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	100 %	100 %	0 %	0 %

*luvuissa ei ole mukana yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet eikä tunnustetut tutkinnon osat

Opiskelijapalautteen keskiarvot* (päättökysely)

Tutkinto	keskiarvo näyttö 2022	keskiarvo näyttö 2023	keskiarvo kaikista kysymysryhmistä 2022	keskiarvo kaikista kysymysryhmistä 2023
Elintarvikealan perustutkinto	4.5	4.5	4.2	4.2
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	4.4	4.6	4.4	4.1
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	4.2	4.7	4.2	4.3
Leipomoalan ammattitutkinto	4.7	4.8	4.2	4.3
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	4.7	4.9	4.3	4.7
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	3.6	4.5	-	4.0

* Arviointiasteikko 1-5

Työpaikkakysely 2022–2023*

Tutkinto	keskiarvo 2022	keskiarvo 2023
Elintarvikealan perustutkinto	4.0	4.2
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	4.8	4.7
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	-	4.0
Leipomoalan ammattitutkinto	4.1	4.5
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	-	4.7
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	-	-

* Arviointiasteikko 1-5

Työpaikkaohjaajakysely 2022–2023*

Tutkinto	keskiarvo 2022	keskiarvo 2023
Elintarvikealan perustutkinto	4.2	4.3
Elintarviketeollisuuden ammattitutkinto	3.9	4.2
Elintarvikejalostuksen ammattitutkinto	4.6	4.5
Leipomoalan ammattitutkinto	4.5	4.5
Leipomoalan erikoisammattitutkinto	-	4.1
Elintarvikealan erikoisammattitutkinto	-	-

* Arviointiasteikko 1-5

Pohdintoja

Opiskelija- ja työelämäpalautteet

Opiskelijapalautteessa näyttöjen keskiarvot ovat nousseet vuodesta 2022 vuoteen 2023 hiukan ja palautteiden keskiarvot ovat varsin hyviä. Vaikka ne ovat kehittyneet vuodessa, edelleen vastaajien passiivisuus huolestuttaa. Vastausprosentin ollessa toimialan tutkinnoissa vuonna 2023 52,7 %, tulisi palautteen keruujärjestelmää kehittää edelleen.

Työelämäpalautteissa osassa tutkinnoissa vastausmäärät ovat niin pieniä, että johtopäätösten teko on hankalaa. Vastausprosentit ovat melko alhaisia molemmissa kyselyissä. Mikäli sama henkilö vastaa molempiin kyselyihin, voi toinen kysely jäädä vastaamatta (Henkilö kokee jo vastanneensa). Tuleeko viestintää tehostaa työpaikkatoimijoille kyselyn vastaamisen aktivoimiseksi? Työpaikkakyselyn ja työpaikkaohjaajakyselyn keskiarvot pysyneet melko samanlaisina vuodesta 2022, osassa tutkintoja hiukan nousseet ja osassa hiukan laskeneet. Kansallinen keskiarvo on ihan hiukan laskenut työpaikkakyselyssä mutta vastaavasti noussut työpaikkaohjaajakyselyssä. Työpaikkaohjaajakyselyssä vastausprosentti vuonna 2022 oli 25,6 ja vuonna 2023 26,8 (kaikki toimialan tutkinnot). Työpaikkakyselyn vastausprosentti vuonna 2022 oli 26,3 ja vuonna 2023 40,1 (kaikki toimialan tutkinnot).

Näyttöjen suorituspaikkojen jakautuminen

Tilastojen mukaan näytöistä valtaosa suoritetaan työpaikoilla. Verrattaessa vuoden 2022 ja 2023 tilastoja on hienoa huomata, että ”ei tietoa” prosenttiosuudet ovat laskeneet huomattavasti. Tämä tarkoittanee, että kirjautumiset alkavat toimia oppilaitosten järjestelmien ja koskipalvelun välillä paremmin. Lisäksi on hienoa, että vain oppilaitoksessa suoritettujen näyttöjen osuudet ovat laskeneet merkittävästi, varsinkin leipomoalan tutkinnoissa sekä elintarvikejalostuksen ammattitutkinnoissa. Perustutkinnoissa ei merkittävää muutosta oppilaitosnäyttöihin, syynä lienevät erityisesti tukea tarvitsevat opiskelijat ja osin työpaikkojen saanti työelämässä oppimiseen. Alkoholipitoisten tuotteiden valmistus voi olla yksi tulevaisuuden kasvuala, näissä esim. vientipotentialia. Tämän alan koulutukseen kannattaa panostaa.

Kaksikantaisuuden toteutuminen

Alan tutkintojen arvioinnin lainmukainen kaksikantaisuus toteutuu hyvin. Prosenttiosuudet ovat parantuneet, eli kasvaneet merkittävästi, ei tietoa osuuden ison laskun myötä elintarviketeollisuuden ammattitutkinnoissa. Kaksikantaisuus on parantunut myös elintarvikejalostuksen ammattitutkinnoissa ja leipomoalan erikoisammattitutkinnoissa, vaikka ei tietoa -osuus on ollut samalla tasolla sekä 2022 sekä 2023 vuosina. Luvut ovat parantuneet vuodesta 2022, mikä on hyvää kehitystä. Jos parannuksen taustavaikuttimet ovat selvillä, niin samaa kehitystä kannattaa jatkaa.

Näyttöympäristöt ja niiden soveltuvuus osaamisen osoittamiseen

Valinnaisista tutkinnon osista erityisesti leipomoalan erikoistuotteiden valmistus näyttö joudutaan toteuttamaan oppilaitoksen oppimisympäristössä, koska ei ole sokeritöihin ja suklaatöihin erikoistuneita yrityksiä. Vuosien varrella on syntynyt yhteistyöverkostoja, joissa koulutuksen järjestäjä tuntee alueen yritysten toiminnan ja näin ollen myös mahdollisuudet näyttöympäristöiksi. Työelämän mukaan he pääsevät hyvin mukaan suunnittelemaan työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja sen eri työtehtäviä.

Perustelut oppilaitoksissa järjestettävälle näytölle

Vierailukäyntiraporteissa on kirjattu syitä oppilaitosnäyttöihin. Näyttö voidaan suorittaa osin tai kokonaan oppilaitoksessa, jos

- Sopivaa työelämän paikkaa ei ole tarjolla (laitekanta, paikkakunnalla ei ole sokeri- tai suklaatöihin erikoistuneita yrityksiä tms. syystä).
- Jos työpaikalla voidaan osoittaa vain osa suunnitellusta osaamisen osoittamisesta.
- Opiskelijalla on erityisen tuen suunnitelma, jonka mukaan näyttö toteutetaan oppilaitoksessa.
- Yksilölliset haasteet kuten esim. mielenterveysongelmat.
- Työturvallisuusriskit koneiden käytössä.
- Isot elintarvikeyritykset eivät ota alaikäisiä opiskelijoita.

Yleistykset oikaisupyynnöistä

Toimikunnalle ei ole saapunut oikaisupyynnöitä vuosina 2022–2023.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien tilanne

Vuonna 2022 työelämätoimikunta teki kaksi vierailukäyntiä, joiden yhteydessä läpikäytyt osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat ovat olleet pääsääntöisesti sekä laadullisesti, että sisällöllisesti hyviä.

Toimikunnalle on saapunut kaksi ministeriön lausuntopyyntöä (sama koulutuksen järjestäjältä ja sama tutkinto). Ensimmäisellä kerralla toimikunta joutui antamaan ei puoltavan lausunnon, mutta toisella kertaa toimikunta puolsi järjestämisluvan myöntämistä.

Vuonna 2023 vierailukäyntejä oli kahdeksan, joista yksi oli uusintakäynti laatujärjestelmän puutteellisuuden vuoksi. Vierailukäyntien yhteydessä läpikäytyt osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat ovat edelleen olleet pääsääntöisesti sekä laadullisesti että sisällöltään hyviä.

Toimikunnalle on saapunut yksi ministeriön lausuntopyyntö, joka oli elintarvikealan erikoisammattitutkinnon osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma. Työelämätoimikunta puolsi elintarvikealan erikoisammattitutkinnon järjestämisluvan myöntämistä.

Henkilökohtaistamisen toteutuminen käytännössä

Vierailukäyntien yhteydessä tehtyjen haastattelujen perusteella henkilökohtaistaminen toteutuu hyvin. HOKS:in päivitys on vähintään kerran vuodessa, mikä kirjataan hallintajärjestelmään. Opiskelija tekee näyttösuunnitelman yhdessä opettajan / työelämäedustajan kanssa, millä varmistetaan opiskelijan valmius näyttötilaisuuteen.

Kehittämiskohteet järjestäjien toiminnassa toimikunnan näkemyksen mukaan

Elintarvikealan työelämätoimikunta toteutti 10 vierailukäyntiä vuosina 2022–2023. Näiden perusteella on havainnoitu seuraavia asioita:

- Oppimisalustan kehitystyö on loppusuoralla ja tavoitteena on, että aloittavat opiskelijat pääsisivät itsenäisesti tutustumaan, opiskelemaan ja hankkimaan osaamista järjestelmään viedyistä opetusmateriaaleista ja opetusvideoista.
- Tarkoituksena on siirtyä sellaiseen toimintaan, jossa omaohjaaja jatkaa saman opiskelijan kanssa opintojen alusta loppuun asti, mikä edesauttaa opiskelijan henkilökohtaistamisen toteutumista.
- Opiskelijan osaamisen arviointi tutkinnon osan näytössä-ainakin tämän otoksen perusteella näytön arviointiprosessia tulisi selkeyttää siten, että määritettäisiin tarkemmin, miten esim. tutkinnon osan arviointi näytössä mm. sisällöllisesti ja ajallisesti on ajateltu tämän koulutusalan osaamisen arvioinnin toteutussuunnitelmassa toteuttaa (mitkä osa-alueet ovat osaamisen hankkimista ja mitä osa-alueet liittyvät näytön arviointiin).
- Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa mukauttamisen ja poikkeamisen auki kirjoitukseen toivotaan selkeyttä.
- Toimiiko osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma opettajien oppaana vai onko se kirjoitettu vain koulutuksen järjestämislupaa varten? Suunnitelmien pituudet vaihtelevat 12 sivua-55 sivua. Suunnitelmien sisällön tarkempi ohjaus olisi ehkä tarpeellista.
- Perustutkinnon asioita (mm. mukauttamiseen ja yhteisiin tutkinnon osiin liittyvät asiat) löytyy edelleen satunnaisesti ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmista.
- Osaamisen arvioinnin toteuttamisen suunnitelma oli koostettu kolmesta eri tiedostosta ja sisälsi paljon linkkejä, jotka eivät avaudu kuin oppilaitoksen verkossa. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman päivitys sekä dokumentaatioiden selkeyttäminen esimerkiksi otsikoinnilla sekä tekstien yhdenmukaistamisella.
- Keskustelu yritysten edustajien kanssa, millaisia opiskelijoita menee mihinkin yritykseen, jotta yrityksen henkilöstö pystyy ohjaamaan opiskelijaa opiskelijan tarpeiden mukaisesti.
- Laadunhallintajärjestelmän kehittäminen.
- Toimintatavat ja verkostot henkilöityvät voimakkaasti, jolloin laadukas tekeminen on henkilösidonnaista.
- Arvioinnin uusiminen, arvosanan korottaminen, arvioinnin tarkastaminen ja arvioinnin oikaisu mahdollisuus tulee käydä nykyistä selkeämmin läpi arviointikeskustelussa.
- Arviointikeskustelussa tulee kertoa opiskelijalle selkeästi, että itsearviointiin ei ole velvoitetta.
- Elintarvikealan opetuksen tilan koko ja käytettävyys tulee olla opiskelijamäärän mukainen.
- Opiskelija toivoi, että työpaikalla tapahtuva perehdyttäminen jakautuisi useammalle päivälle.

- Työelämän edustajan toiveena oli yhteisen kanssakäymisen kehittämistä mm. perusteiden ja näytön arvioinnin selkokielistämistä, selkeää runkoa työssäoppimisesta, näyttöön valmentamisesta ja näytöstä.
- Yhteisten tutkinnon osien integrointi ammatillisiin tutkinnon osiin.
- Työpaikkaohjaajien mahdollinen pääsy koulutuksen järjestäjien järjestelmään tarkastelemaan opiskelijan HOKS:a tarkoituksenmukaisin osin, tietoturva ym. huomioiden.
- Tiimien laatuvaastavien rooli koettiin opettajien näkökulmasta jossain määrin kehittämiskohteeksi.
- Sähköinen allekirjoitus vasta tulossa.
- HOKS-prosessia ollaan edelleen kehittämässä

Yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet

Yhteisten aineiden integrointia ei tapahdu juurikaan tämän otoksen perusteella ammatillisiin tutkinnon osiin - OPH:lta kaivataan selkeää ohjeistusta integrointiin liittyen.

Tutkintojen perusteiden toimivuus

Pohdintoja

Tutkinnon perusteiden työelämävastaavuus ja kokemukset tutkinnon perusteiden toimivuudesta

Vierailukäyntiraporteissa ei ole arvioitu tutkinnon perusteiden työelämävastaavuutta.

Yleisessä keskustelussa esille tulleet kommentit: Työelämävastaavuus on parantunut uusien elintarvikealan perustutkinnon tutkinnon perusteiden vuoksi mm. osaamisalojen ammattitaitovaatimusten ja ammattitaidon osoittamistapojen selkeytymisen johdosta. Arviointiasteikon sisältöjen yhtenäistäminen helpottaa osaamisen arviointia näytössä, koska tutkintokohtaisia eroja ei ole.

Yleisellä tasolla tutkintojen työelämävastaavuutta pidetään ihan hyvänä. Tässä toki löytyy alueellisia eroja esimerkiksi työpaikkojen laite kannan tms. mukaan tietyissä tutkinnon osissa. Jokseenkin hieman selkeyttä toivotaan perusteiden kirjauksiin. Kehitettäväksi asiaksi nousi ammattitaitovaatimusten toistaminen eri tutkinnon osissa ja niiden suuri määrä.

Valinnaisuuden toteutuminen tutkintojen suorittamisessa

Tutkinnon osia on suoritettu vuonna 2023 yhteensä 8 206 kpl, joista valinnaisia tutkinnon osia 180 eli 2,2 %. Valinnaisuus keskittyy neljään tutkinnon osaan (yritystoiminnan suunnittelu 64 kpl, huippuosaajana toimiminen 40 kpl, yrityksessä toimiminen 35 kpl, työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen 30 kpl). Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen- tutkinnon osassa on vuonna 2023 kahdeksan suoritusta, vuonna 2022 ei ollut yhtään suoritusta. Ilmastovastuullinen toiminta valinnaisia tutkinnon osia on suoritettu ainoastaan kolme kappaletta, vaikka kestävä kehityksen edistäminen on Opetushallituksen keskeinen tavoite. Valinnaisten tutkinnon osien sisällöt edellyttävät tavallista enemmän oppilaitoksessa työskentelyä, mikä näkyy myös näyttöpaikan valinnassa. Vuonna 2023 elintarvikealan tutkinnoissa oli suoritettu 220 paikallista tutkinnon osaa.

Lisäohjeistuksen tarpeet tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksista tai ammattitaidon osoittamistavoista

Eri tutkinnon osissa toistuvat samat ammattitaitovaatimukset voi vaatia ohjeistusta, varsinkin jos suoritetaan esim. kahta tutkinnon osaa samalla kertaa yhdessä näytössä. Tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja ammattitaidon osoittamistavat ovat kehittyneet positiiviseen suuntaan mm. yritys yhteistyön kehittymisen ansiosta. Mahdolliset muutostarpeet koskevat koko tutkinnon perusteiden uusimisen yhteydessä tehtävää päivittämistä.